

mpkslas - menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1981 METAI

GEGUŽES MĖN. 16 D. / MAY 16, 1981

PART TWO — Nr. 114 (20)

Šiame numeryje:

Ar reikia drąsos leitmotyvo kūryboje?
Asmens vertė enciklikoje Quadagesimo Anno.
Lietuviai Sibire“ 1981 m. birželio mėnesį.
Literatūriniai pagėbštai iš Europos.
Lenkų istorikas apie Užnerio Lietuvą.
Vyskupas Ignas Masalskis mūsų publicistikoje: atsakymas Vincui Trumpai.
Rabindranath Tagore poezija.
Birutė Pūkelevičiūtė pas latvius.
Ieškoma mokslininkų profesorių pasikeitimams.
Lietuviai civilizacijų tyrimo konferencijoje.
Girdėsime solistę Lilią Šukytę.
Universitetas atrinko Romą Viesulą.
Dailės parodos.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Ar reikia drąsos leitmotyvo kūryboje?

Kartas nuo karto gal verta pasąnkti ir net kiek pažadinti jaukiai nurimusį ar apsnūdusį kūrėją, paanalizuojant jo triušą.

Knygoj „Drąsa kurti“ R. May išvedžioja, jog reikia apšviesti drąsą, kaip nors sukurti. Ir mums, lietuviams, reikia drąsos, ypač kuriantiems nedėkingose išeišvose sąlygose. Mes savuojeje pasvajojame: reikia kokybės, pripažinimo tarp švietimui, stengiamės kelti ir įvertinti kūrybą įvairiopai, tai premijom, tai su teikdami kartais reikalinga, bet ne visai verdanti kūrybinį klimatą. Pakrapštome galvas dėl skirtingo kūrėjo žinginio, stengiamės atskirti pelus nuo grūdų, keistai žvilgčiojame į užsimančius „Amerikų ieškoti“, ir kažkoks pavargimas nejuociam sunkiasi į kūrybinės atmosferos procesą, kurį gal tik geri psichologai pastebėtų ir gal galėtų duoti mums kokį patarimą.

Tad kas ir kur šlubuoja? Gal niekas niekur? Juk tapytojai maišo dažus, chorai dainuoja, muzika, dainavimas ir šokiai populiariai rašytojai krebždena plunksnas, spausdinamos knygos. Parašė ką spaudoj, ir gerai. Kai kas, aišku, kiek puola, pakritikuojama, pataisomi smulkūs nukrypimai ilgais sakiniiais, lyg būtų pataisomi kiek nusmukę kaklaraiščiai ar būtų nuimamos dulkelės nuo kūrybos rūbo arba pakerpami išlindę siūleliai metrinėm pastabom. Bet platesni dalykai vos retai matomi. Ieškoma auksinės perfekcijos ir norimo išsamumo, bet apie gerą kūrybinį klimatą gal nedaug rūpinamasi. Ir drąsėnės kūrybos trūksta, vos vienas kitas.

Kolumbui grįžus iš Amerikos Ispanijon, kažkas, sakoma, jam padavė kiaušinį ir pasakė, kad, jei toks mandras, pastatyk kiaušinį ant plonojo galo, kad stovėtų, ir juokėsi. Kolumbas galvojo, galvojo, pa-

ėmė kiaušinį į sauja, kiek stuktėlejo galiuku į stalą, ir tas su suplota apačia liko stovėti. Yra labai įvairių tokios drąsos pavyzdžių. Kūryboje drąsos supratimas yra gana sunkus. Sakoma, kas yra pedantas, tas yra nedrąsus. Šeimininkės, pedantiškai valančios virtuves, manoma, turi netvarkingą, liguistą psichę. Tapytojas, drąsiai užmetantis pirmus kūrinio kontūrus, sakoma, kuria idėją. Piešiantis veidą ir pradedantis nuo ausies ar nosies ir slenkantis prie kitų portreto elementų, sakoma, yra pradedantysis. Rašytojas, kuris sėdi tris dienas galvodamas, kaip parašyti pirmą tobulą sakinį ar paragrafą — gaisina laiką, nežino, kad yra svarbesnių kūrinio dalių, kuriom reikia padėti, grįžti atgal į pradžią ir perkurti. Moderni kūryba nėra net labai ramus malonumas, kaip mėgstama kalbėti, kiekviename žingsnyje joje reikia apvaldyti didžiulias problemas, ar tai būtų forma ar spalvos didžiai drebės daliai, nepametant pradinio užmanymo, leitmotyvo, paliekant neuždažytas kai kurias plokštumas, neužrašytas ir dar nesukurtas ilgesnio muzikinio kūrinio ar architektūrinio objekto dalis.

Tokia yra visų kategorijų ir rūšių kūryba. Toks yra kelias kūryboj. Drąsi, beveik netobula pradiniam užmojui. Bet be tokios gal neatsiranda ir tolimesnė kūrybinė kelionė.

Drąsa yra ir išėjimas iš reguliarumo. Ar reikia pavyzdžių? Sutiksime, kad drąsa yra aprašyti giltinę keltuve, kalbančią keltuvininkui; savotiška drąsa aprašyti okup. Lietuvos detektyvą, atvažiuosį Amerikon dėl kažkokios keistos investicijos, tiesiog įžūli drąsa aprašyti barmeną, buhalteriskai skaičiuojantį savo prikultas aukas. Savotiška drąsa ir kantrus nuoseklumas

(Nukelta į 2 psl.)

ASMENS VERTĖ ENCikliKOJE QUADRAGESIMO ANNO

VYT. BAGDANAVIČIUS

Šių metų gegužės 15 dieną sukako penkiasdešimt metų, kai Pijus XI paskelbė encikliką „Quadagesimo Anno“. Su šia enciklika Bažnyčia berods pirmą kartą išsina formuluoti visuomeninio principo. Lig šiol ji laikėsi apaštalo Petro ir Pauliaus patarimo visas valdžias laikyti, jei ne geromis, tai bent pakenčiamomis. Petras rašė: „būkite klusnūs ne tik geriems valdovams, bet ir nepakenčiamoms“ (1 Petro 2, 18).

Mūsų laikais tačiau, atrodo, lyg Bažnyčios vadovybė būtų išgirdusi 18 šimtmečio pabaigos anglų politiko Edmundo Burkes žodžius, sakancius, kad Kristaus įvykdytas atpirkimas nereikia žmogaus išdavimo kieno nors vergijai. Štai jo žodžiai: „Kiti ... manė, kad krikščionys yra atpirkti vergijai ir kad žmonijos Gelbėtojo kraujas buvo pralietas tam, kad juos padarytų vergais keieto išdidžių ir įžūlių nusidėjėlių“. (The Philosophy of Edmund Burke, 1960 m. Ann Arbor, University of Michigan Press, 97 psl.).

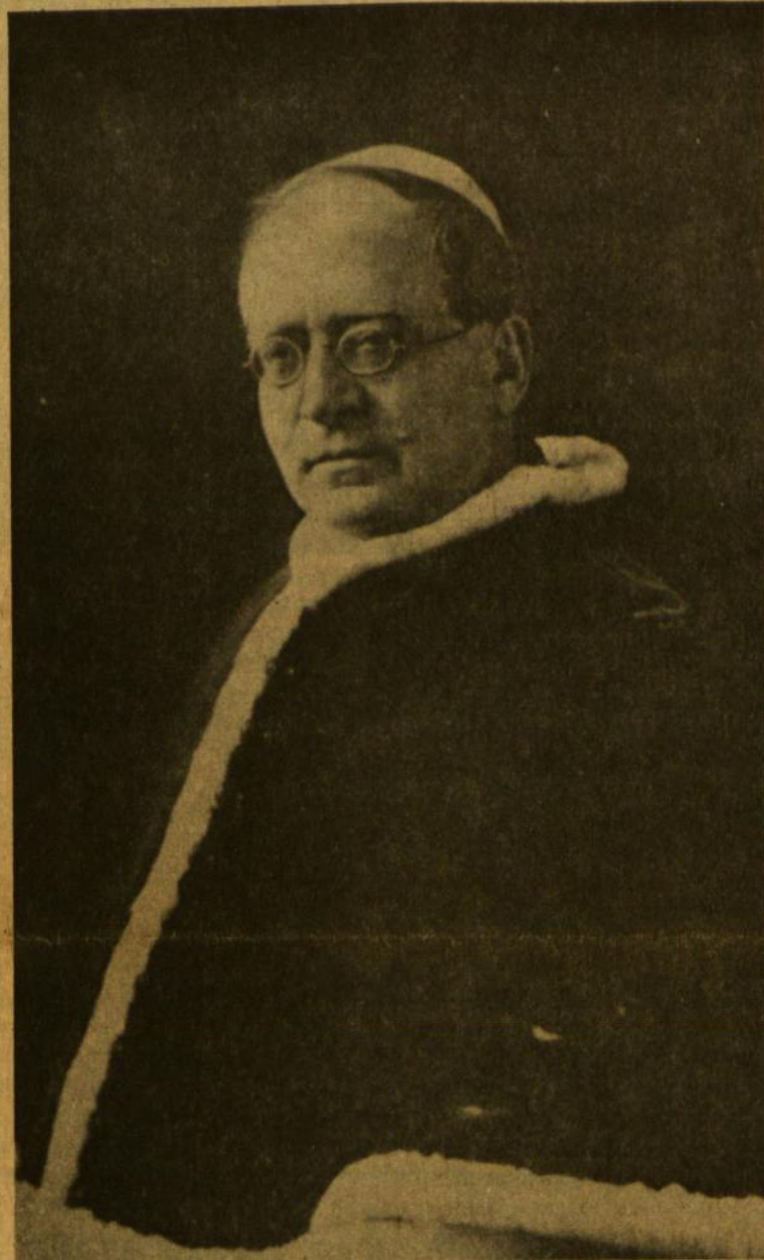
Leono XIII enciklika „Rerum Novarum“ taip toli dar nėra. Ji tenkinosi tik darbininkų teisių gynimu. Ji buvo tik moderniais terminais pakartojimas apaštalo Jokūbo laiške išreikšto mokslo, kad neteisingas darbininkų atlyginimas šaukiasi keršto iš dangaus.

Pijaus XI enciklikoje yra kažkas daugiau. Čia yra bandymas suformuluoti atsakymą į tą problemą, kuri šiandien globaliniu mastu yra iškilusi pasaulyje. Ją teorinėje plotmėje kelia socialistinė filosofija, o praktinėje srityje komunizmas. Jos pagrindu glūdi įsitikinimas, kad žmogaus asmuo yra nepatinkamas turto valdytojas ir dėl to yra reikalingas įvairių globų ir iš tos globos išplaukiančią jo apribojimų. Problemos plotis, kuris čia glūdėjo,

ne išsyr buvo atpažintas. Nebuvo įsisąmoninta, kad siūlomi socialiniai pagerinimai paliečia žmogaus sampratą ir turi reikšmės ne tik turto valdymo srityje, bet ir visame visuomeniniame gyvenime. Laikant žmogų menkaverčiu, manyta, kad nėra jam padaroma didelės žalos, o tik konstatuojama esama būklė, ir jis skatinamas į vienokią ar kitokią atgailą.

Tai yra kelių paskutinių šimtmečių perdėto moralizmo padarinys. Tiek protestantų, tiek katalikų didelis žmogaus kaltėmis pasipiktinimas, užvaldęs religinę, doringą, literatūrinę ir apskritai žmogaus galvoseną, laikyta realistišku, dėl to teisingu požiūriu į žmogų. Šitokio žmogaus gelbėjimo buvo pasiūlyta ieškoti bendrojo gerio sampratoje. Tik žmogus, kaip visuomenės dalis, buvo laikomas vertybe. O atskiras žmogus, buvo laikomas vertybe tik tiek, kiek bendruomenė tos vertybės jam pripažina. Nesunku pastebėti, kad nuo šitokios galvosenos jau nėra tolimas kelias į komunistinį ir apskritai totalistinį žmogaus nusavinimą.

Tuo keliu pasuko ir Markso draugas Fridrichas Engelsas. Jis matė blogą darbininko būklę kapitalistiniame pasaulyje ir išsigeilėjęs rado tik komunistiniame žmogaus subloškime į bendruomenę. Savo jaunystėje Engelsas buvo išauklėtas pietistinėje protestantiškoje krikščionybėje. Ir ja labai apsiūvė. Jam pasirodė, kad krikščionybė jokio išsigeilėjimo žmonijai nežada. Marksui krikščionybė buvo tik opiumas, o Engelsas krikščionybės vaidmenį šioje problematikoje 1844 metais šitaip aptarė: „Visos religijos galimybės jau yra išsemtos“. (Owen Chadwick, The Secularisation of the European Mind in the Nineteenth Century, Cambridge University Press 1975 m. 70 psl.).

Popiežius Pijus XI (1857-1939), paskelbęs 30 svarbių enciklikų, tarp kurių ir čia minima „Quadagesimo Anno“, lankėsi Lietuvoje, būdamas jos apaštališkuoju vizitatorium, įsteigęs Lietuvos bažnytinę provinciją.

Tik turint šią istorinę situaciją prieš akis, visu savo religijai gali pasirodyti enciklikos „Quadagesimo Anno“ tikrieji žodžiai. Be šio įvado, jie galėtų atrodyti kaip banalybė, nes jie sako tai, kas glūdi sveikoje galvosenoje. Pažvelkime į enciklikos ištrauką, kuri yra laikoma vadinamo subsidijinio principo originali išraiška.

„Socialinėje filosofijoje lieka nepaliestas ir tvirtas šis principas, kuris negali būti nei susil-

pintas, nei pakeistas, būtent: kaip neleistina iš atskirų žmonių atimti ir pavesti visuomenei tai, ką atskiri žmonės gali padaryti savo iniciatyva, taip lygiai neteisinga pavesti didesnėms ir aukštesnėms organizacijoms atlikti tai, ką įstengia atlikti siauresnės organizacijos. Tai daryti reikėtų daryti skriaudą ir griauti visuomeninę tvarką. Bet kuri intervencija visuomeninėje srityje, pačia savo prigimtimi, turi padėti atskiriems nariams, o ne juos naikinti ar juos absorbuoti. Vyriausybė turi palikti siauresnės apimties darbus mažesnėms grupėms. (...) Valdymo įstatymai turi įsitikinti, kad juo ištikimiau bus laikomasi šio pagalbinio principo, (...) tuo didesnis bus valdžios autoritetas ir juo sėkmingesnė ir geresnė bus reikalų būklė“ (Pal. Popiežių enciklikos, vysk. V. Brizgio redaguota, 1949 m., 283 psl.).

Nuo žodžio „pagalbinis“ yra kilęs tarptautinis šio principo pavadinimas „subsidijinis“. Enciklika „Q. A.“ yra pats pirmasis jo formulavimas. Vėliau jis buvo sutinkamas įvairiuose Bažnyčios dokumentuose ir visuomenininkų diskusijose. Jis buvo įtrauktas ir į Antrojo Vatikano nutarimus.

Šio straipsnio uždavinys nėra analizuoti šį principą, išskirti jo galimybes ir apginti jį nuo priekaištų. (Pagrindinis priekaištas šiam principui, be abejo, bus tas, kad, einant juo, silpnas ar nelaimingas žmogus

galės būti praktiškai paliktas turtingojo malonei).

Taip pat šio straipsnio uždavinys nėra nupasakoti šio principo formulavimo kilmės istoriją. Jis neatsirado atsitiktinai. Jis buvo paruoštas atokiai nuo viešumos vadinamo „Koenigswinter židinio“. Šis židinys buvo įsteigtas Vokietijos vyskupų ir katalikiškų organizacijų iniciatyva studijuoti visuomeniniams klausimams jau 1890 metais. Pop. Pijus XI pavėdė šiam židiniui enciklikos suformavimą.

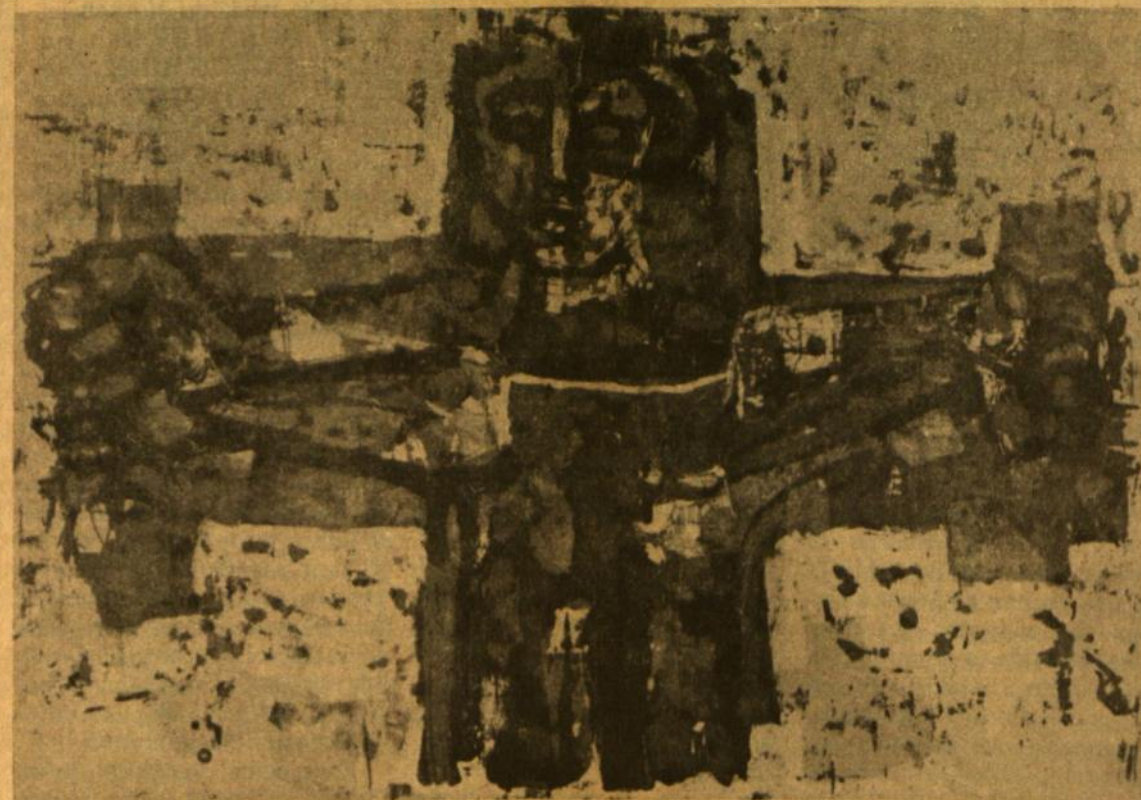
Šio rašinio tikslu taip pat nėra tyrinėti krikščionijos istoriją, ieškant kiek jos įstaigos šio principo laikėsi, kiek ne. Šis žmogiškos organizacijos supratimas, ar jis reikšėsi kaip palaima, ar kaip blogybė (būtent tada, kai žmogus buvo paliekamas be pagalbos, kai jos buvo reikalingas), bet galima jį atsekti visoje krikščionijos istorijoje.

Šio straipsnio uždavinys yra iškelti susidomėjimą tuo principu, kuris atstovauja pažūrai, kad, nors ir geras pavergėjas, yra tačiau negeras dalykas. Jis yra tiesioginė priešingybė populiariai pažūrai, kad katalikų Bažnyčia labiau vertina organizaciją negu atskirą žmogų. Būdinga šios pažūros išraiška yra Dostojevskio legendoje „Didysis inkvizitorius“. Ten Dostojevskis leidžia inkvizitoriui pasakyti įkalintam Kristui šiuos žodžius: „Aš tau prisiekiu, kad žmogus yra sukurtas žemesnis, negu tu tikėjai“. Tuo inkvizitorius nori pateisinti savo vykdomą priežiūrą žmogui.

„Quadagesimo Anno“ pareiškimas dabartinėje situacijoje yra labai savo laiku ir savo vietoje. Šiandien pasaulis yra didelės visuomeninės takoskyros akivaizdoje. Yra tokia riba žemyne, kuriame upeliai pradeda tekėti arba į rytus arba į vakarus: arba į Atlantą arba į Pacifiką, ilgainiui išsivardami didelėmis upėmis. Panašioje būklėje šiandien mes stovime visuomeninėje problematikoje. Jai atstovauja komunistinis visuomenės supratimas, kuriame žmogus yra paliekamas visuomenės gerovei, ir vakarietiškas visuomenės supratimas, kuriame žmogus yra išlaikęs savo asmens vertę bendruomenės atžvilgiu.

Su „Quadagesimo Anno“ Bažnyčia berods pirmą kartą, principiškai imasi visuomeninio organizavimo. Ligi šiol ji laikėsi Petro ir Povilo patarimo priimti visuomeninį gyvenimą tokį, koks jis yra, ir reikštis jame savo krikščionišku turtingumu. Mūsų laikai patys pareikalavo šio Bažnyčios išėjimo į visuomeninių principų formulavimą. Tai ypač padarė komunizmas.

„Quadagesimo Anno“ daugeliui vis dar nėra atrastas lobis; jis tokiu yra net mums, kurie jau esame išgyvenę komunistinės santvarkos iššaukimą. Juo labiau nenuostabu, kad šios enciklikos aktualumą sunkiai įžvelgia tie, kurie to iššūkio nėra išgyvenę.

Romas Viesulas

Nukryžiuotasis

„Lietuviai Sibire“ 1981m. birželio mėnesį

ANTANAS DUNDZILA

1941 m. birželio trėmimų sukrėsti, esame prapręti minėti baltųjų birželį. Kasmetinis birželio skaudžių įvykių minėjimas mūsų yra nustelbęs kita, labai svarbi ir didinga, puikiai pasisekusi 1941 m. birželio įvykių, sukurta. Tai turbūt toks jau yra lietuvių dvasios bruožas, kad mirtys, kančios, skausmai ir ašaros nustumia laimėjimus ir džiaugsmus.

Šiais metais sukanka 40 metų nuo tų lemtingų įvykių. Šiais metais bent išvežimų paminėjimas bus visai kitoks.

1981 m. vasarą Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidykla išleis knygą Juozo Prunskio knyga „Lietuviai Sibire“.

Savo tematika tai bus išskirtinis leidinys, kuriam kun. Prunskis medžiagą rinko daug metų. Leidinys į lietuvių skaitytojų prabils gražiai parengtu albumu. Jis bus iliustruotas autentiškais nuotraukomis, specialiai parūpintomis iliustracijomis Sibiro vergų stovyklų žemėlapiu, keliais apžvalginiais straipsniais ir iki šiol dar niekur kitur nespausdintais liudijimais. Leidinyje bus randami iš Sibiro ištrūkusiųjų randuoti žodžiai bei prisiminimai, daugelio laisvų ištraukos ir kt.

Šią visą medžiagą vartysime, skaitysime, ją dalinsimės 1981 m. vasarą. Jei šis sukrėstis būtų kitokio pobūdžio, galima būtų sakyti, kad leidinių džiaugsmas. Tačiau nors ir geru leidiniu, bylojančiu apie tragišką tautai įvykį, džiaugtis yra sunku. Gal greičiau juo gėrėsime ir pagarbiai, rimtai su juo dalyvausime, kaip su brangia maldaknyge rankose, lietuvių kankinimų, iškilmingai laikomose pamaldose.

Šis straipsnis yra ankstyboji kregždė, pranešanti lietuvių visuomenei žinią apie tokį reikš-

mingą leidinį. Leidinys jau yra lauzomas, jau derinamos iliustracijos. Leidyklos darbuotojai aptaria ir nustato paskutines spaudos darbo detales, konferuoja su Morkūno spaustuvių darbuotojais. Vartyti spausdintus presams ruošiamą medžiagą, yra beveik įdomia, negu vartyti išleista knygą: čia ant didelių kartono lapų mirga tekstai, yra sužymėtos įvairios strėliukės, sudėti spausdinti ženklai, nuotraukų išmėtos, matyti to kruopštaus darbo visuma, reikalinga knygos gražiam apdorojimui ir išleidimui. Gi žinant šios leidyklos reputaciją puošniam, gražiam išleisti leidiniui paruošime, negali būti jokios baimės: leidinys neapvils. Autoriaus rankraštis šiuo metu atrodo kaip sujauktas, aplankstytais bei sutrintais kampais popieriaus lapų kupetėlė, toli gražu ne ta tvarkingai įrišta byla, kurią prieš porą metų leidykla gavo, išimta iš autoriaus portfelio. Matanti, taip toli pastūmėta darba, tiesiog jauti, kad jau ir spausdintiesiems nekantriai knygos lankų laukia...

Jauti ir prie knygos dirbančių asmenų entuziazmą.

Knyga paruošė mūsų žinomas spaudos darbo — sakau labai pagarbiai — garvežys, kun. dr. Juozas Prunskis. Įdomu, kad jis turi ir artimą šiam darbiui liudininką: tai 1887 gimusi 6 metų Sibire iškentejusi, 1960 m. į JAV atvykusi jo motina, Ona Gineitytė — Prunskienė. Ar kun. Prunskis laikytinas knygos autorium ar redaktorium, yra akademinių klausimas, nes daug kam gali atrodyti, kad tikrieji knygos autoriai yra Sibiro tremtiniai, kurių duomenimis kun. Prunskis naudojo. Ši plonybė, aišku, nemažina jo įnašo bei nuopelnų šiam veikalui.

„Ešelonas buvo labai ligas. Kiekviename vagone buvo jaunu, senų ir mažų, vyrų ir moterų. Kai kuriuose vagonuose buvo ir dar negimusių. Buvo suimtų pradėjusių gimdyti moterų. Jos gimė vagone ir mirė drauge su sūliu. Marija Skipytytė-Garbačiauskienė, neišvengiamai mirė su sūliu. Dail. Jono Strungio piešinys — iliustracija iš Juozo Prunskio redaguotos knygos „Lietuviai Sibire“, leidžiamos Amerikos Lietuvių bibliotekos leidykla.“

Knyga bus apie 200 psl. apimties. Turinys apima kun. Prunskio įvadą, M. Mackevičiaus straipsnį apie Lietuvos gyventojų trėmimą tarptautinės teisės šviesoje, E. Juciūnės apie išvežtųjų teisinę padėtį Sibire ir kt. Reikia pastebėti, kad knyga apima visą mūsų tautos šio šimtmečio Sibiro epą, kad nesiribojama vien 1941 m. baisiuoju birželiu. Knygoje rasime autentiškų nuotraukų portfelio, dail. Jono Strungio specialiai sukurtas iliustracijas, pavaizdijus rodyle ir kai kurių išvežtųjų biografijas. Prie meninio — techninio knygos apipavidalinimo darbuojasi dail. Vincas Lukas, dail. Petras Aleksa ir grupelė lei-

dyklos talkininkų.

Norintieji į knygos dokumentaciją įtraukti savo į Sibirą išvežtųjų artimuosius yra skatinami nuotraukos ir trumpus biografinius duomenis tuoj pat siųsti leidyklai. Šiuo reikalu kreipiamasi skubiai nes laikas brangus: leidykla žodžiu ar raštu jums praneš visas sąlygas bei norimos medžiagos apimtį.

Leidykla, būdama pelno nesiekianti, visuomeninė organizacija, laukia ir visuomenės piniginių paramos. Aukoję bent 100 dol. bus pagarbiai pažymėti leidinyje. Tikimasi ir stambesnių aukų — mecenatų, nes knygos išleidimo kaštai visada prašoka nors ir

visiškai išparduotų leidinių pajamas. Leidykla turi JAV federalinių mokesčių atleidimo privilegiją, kas reiškia, kad už auką, kuri įgalins šio darbo užbaigimą, JAV valdžia nereikalauja įstatymais saistomos aukotojo uždarbio dalies. Šis lietuvių interesams svarbus leidinys yra nemokamas. Leidyklos adresas ir telefonas yra: Lithuanian Library Press, Inc., 3001 W. 59th Str., Chicago, IL 60629, telefonas (312) 778 — 6872.

Knyga apie lietuvių Sibire mus pasieks birželio mėnesį. Ji tada bus prasmingas tremtinių kančios prisiminimas.

Literatūriniai pagrėbštai iš Europos

PRANCŪZAI TURĖTŲ SKAITYTI AMERIKIEČIŲ ROMANUS

Prancūzų literatūrinis magazinas „Lire“ apklausinėjo 600 savo intelektualų, norėdamas išsiaiškinti, kas jų krašte dabar laikomas pirmiausia filosofu, kai nebėra Jean-Paul Sartre. Daugiausia apklaustųjų pasisakė už etnologą Claude Lévi-Strauss ir už žurnalistą Raymond Aron. Sartre buvo ir romanistas, o tuose intelektualų pasisakymuose romanistai nepirmauja. Ryšium su ta anketa — kas surado Sartre 1938 m. rašytą pasisakymą dėl prancūziškų romanų. Tada jis rašė: „Tie, kurie žadate rašyti, privolote skaityti amerikiečių romanus. Prancūzai nežino, kaip reikia rašyti romanus“. Tada Sartre mokytojas Pasteuro vardo licejuje Paryžiaus priemiestyje ir tokį kritišką pasisakymą išspausdino to mokyklos žurnale. Sakoma, jog turbūt tą patį jis ir šiandien pasakytų apie prancūzų romanistus ir romanus.

Anuomet jam „didžiausias mūsų laikų rašytojas“ buvo amerikietis John Dos Passos. Dar jis ir šitaip pagrįsdamas dėstė: „Caldwellis jus išmokyks, kaip reikia kalbėti apie gamtą ir daiktus. „Tobacco Road“ ir „God's Little Acre“ jus nerasis ilgų aprašymų, kokiais Balzakas, Flaubertas ir Theophrastus Gautieris taip didžiavosi ir kokie nužudo ir negyvu akmeniu paverčia aprašomuosius daiktus“.

Jis ypač rekomendavo Hemingvejus „Farewell to

Arms“, „kuris išmokyks jus, ką romane reikia dialogus“.

DEGINAMA SAGAN KNYGA

Prancūzė romanistė Francois Sagan ir mažai kieno mūsų skaitoma, bet ji kadaise išgarsėjo pirmuoju savo romanu, ir tas pirmasis, atrodo, ligi šiol jos vardą stipriai palaikė ir naujiesiems jos kūriniais skynė kelią į skaitytojų. Neseniai buvo išleistas dvyliktasis jos romanas, pavadintas „Chien Couchant“.

Dėl jo rašytoja atsidūrė teisme ir susilaukė žiaurios sprendimo. Pripažinta, kad ji savo kūrinysie supynusi tokią pat intriga, kokia buvo prieš 15 metų išleistame Jean Hogron trumpame apsakyme. Jos gynėjas teisme įrodinėjo, kad pats Hogronas pasinaudojo kažkur amerikiečių romaniuko „A Bag of Cash“ istorija, o Sagan, jei ji ką nusižiūrėjusi, tai tik į George Simenon. Nepaisant visų įrodinėjimų, pripažinta, kad jos romanas yra plagiatas.

Maža, kad pripažinta. Jos romanas vis dėlto buvo smarkiai perkamas. Tai ji turi sudeginti kelis tūkstančius egzempliorių, kurie dar liko neišparduoti. Už kiekvieną surastą knygynę dar nesudegintą egzempliorių ji turės mokėti apie 40 dol. baudos. Už jau parduos egzempliorius pusę reikės sumokėti Hogronui. Kol bus apskaičiuota, kokia suma sudaro tą pusę, avansu reikia duoti apie 7.500 dol.

Jos knygų leidejas mokėdavo Sagan algą, ne honorarą, apie 15.000 dol. mėnesiui. Kai

knyga sunaikinta, rašytoja lieka labai daug skolinga leidyklai. Žodžiu, susidarė nemaža skaudžios painingas.

Rašytoja tasai smūgis ištiko kaip tik tada, kai ji pakeitė ir savo gyvenimo būdą ir pradėjo kitaip rašyti. Ji esanti labai prasišalusi, bet jau atsisakiusi tos savo dydos. Be to, kai sveikata susilubavo, atsisakė triukšmingo ir varginančio naktinio gyvenimo. O ir naujasis tas nelaimingas romanas esanti melodrama, kurioje vaizduojami brangenybės rades šuo, buhalteris ir godi namų savininkė. Anksčiau gyvenimo romanuose Sagan yra vaizdavusi prancūzų buržuazijos smukimą.

DRAMATURGAS DUERRENMATTAS DABAR RAŠO TIK PROZA

Sausio mėn. Šveicarija atšventė 60 metų sukaktį savo žymiojo rašytojo Friedricho Duerrenmatt, kurio dramatiniai veikalai penkiasdešimtaisiais ir šešiasdešimtaisiais metais daug kur buvo stotami pasaulio teatruose (net ir Lietuvoje buvo pastatyti „Fizikai“). O paminėjo šveicarai tai savo įžymų plačiai ir iškilmingai: Zuericho teatras iš naujo pastatė jo „Romulą Didįjį“, tą dramą, kuri viena pirmųjų išpopuliarino jį. „Diogenes“ leidykla ta progą 30-ties metų rinkiniu išleidžia jo ligi šiol parašytuosius kūrinius, Neuchatelio universitetas suteikė jam garbės daktaro laipsnį, o Šveicarijos prezidentas jam ir gegužės mėn. 70 m. amžiaus sulaukiančiam kitam to

krašto žymiam rašytojui, Maxui Frisui, suruošė priėmimą.

Bet rašytojas skundžiasi, kad naujų jo draminių veikalų jauti teatralai nelinek statyti — jie per sunkūs, sako, jauniems, o senieji, kurie dirbo Zuericho ir Muencheno teatruose ir žavėjosi jo kūrinių, jau išmirė. Tai Duerrenmattas pradėjo daugiau rašyti proza. Netrukus turi pasirodyti pirmieji du tomai jo tokio prozinio kūrinio (iš viso bus gal šeši tomai).

Lyg tyčia maždaug sukaityti proga rašytojas dar pakliuvo į nemalonią bėdą. Sėdėjo jis žmonių pilnoje kavinėje ir nesivaržydamas tyčiojosi iš tokių Europos literatūrinių garsenybių, kaip Grassas, Boelis, Hochhutis, Beckettas, Ionescu, Frischas. Pasirodo, jo klausėsi ir žurnalistas, turėjęs rekorduojantį aparatą, ir tas paskelbė visas tas patyčias. Už tuos pasisakymus jį smarkiai puolė vokiečių spauda.

BRITU PIKČIURNOS, KURIE IŠKIL PENKIASDEŠIM- TAISIAIS

Penktajame dešimtmetyje Britanijoje staiga iškilo apšviesti jaunų rašytojų, apie kuriuos tada daug buvo rašoma ir kalbama. Domėtasi jais, sakoma, taip, kaip filmų garsiomis žvaigždėmis.

Dalis jų po pirmųjų knygų nutilo. Kiti reiškiasi ir toliau, bet jų vardai kažkaip apdulko — jie nebėra garsenybės. Gal net ir visų jų žvaigždės pakankamai prigiso po daugiau kaip 30 metų.

Pikčiurnų vardą ne vienas jų jaunųjų gavo, kai su pasisekimu buvo pradėtas teatruose statyti John Osborn veikalas

„Look Back in Anger“. Maždaug apie tą patį laiką buvo išleisti John Braine „Room at the Top“ ir Alan Sillitoe „Saturday Night and Sunday Morning“ romanai.

Šiandien visi tie ir kai kurie kiti anuomet staiga išgarsėję rašytojai jau turi truputį daugiau kaip po 50 m. amžiaus. Visi jie pripažįsta, kad tie pirmieji kūriniai finansiskai daug jiems davė — iš skurdžių padarė turtingais. Bet tas pakilimas į kitą socialinę pakopą bus paveikęs ir jų naujus kūrinius. Dabar pikčiurnomis niekas jų nebevadina — tai jau tik senokos praetis žodis, kuris tada su pagrindu buvo jiems taikomas. Tada ne vienas jų lyg ir norėjo pasaulį apversti aukštyn kojomis.

AR BRITAI KADA NORS TURĖS VALSTYBINĖ LEIDYKLĄ ROMANAMS LEISTI?

Britanija turi tokią meno tarybą, kuri gauna iš valstybės išdo nemažai milijonų ir jais remia visokius menus: teatrus, parodas, kai kuriuos leidinius ir kt. Turbūt didžiausia tos paramos dalis atitenka tokioms institucijoms, kaip Nacionalinis teatras ir Karališkoji opera.

Dabar meno tarybą užsipuolė sutelktinėjami jėgomis rašytojai, jų ryšininkai su leidyklomis ir leidyklų atstovai ir pradėjo vienu balsu reikalauti, kad būtų steigiamas valstybinė leidykla, kuri rūpintųsi leisti literatūriškai vertingus, bet komerciškai tik nuostolius duodančius romanus.

Esamosios leidyklos labai nenorom imasi leisti tokius nuostolius duodančius kūrinius. Kartais jos nuostoliams išly-

Užnerio Lietuva

J. DAINAUSKAS

1980 m. Lenkijoje, Poznaneje, išėjo Zbysław'o Wojtkowiako 141 p. knyga „Litwa Zawilejska w XV i pierwszej połowie XVI w.“ (Užnerio Lietuva XV-jame amžiuje ir XVI-jo amžiaus pirmojoje pusėje). Tai Poznanės universiteto Istorijos serijos leidinys Nr. 85, sutrumpintas tekstas daktaratinės disertacijos, kurią autorius parengė, vadovaujant to paties universiteto prof. J. Ochmanskiui, kuris yra „Historia Litwy“ (išl. 1967 m.) ir daugybės studijų, liečiančių Lietuvos istoriją, autorius.

Tai bandymas išanalizuoti ano laiko Lietuvos valstybės administracinius teritorinius suskirstymus. Nors knygoje tas klausimas aptariamas tik vienos teritorinės srities rėmuose, tačiau pateikti duomenys bei išvados neabejotinai turi tiriamosios reikšmės ir visai ano laiko Lietuvos teritorijai. Tą klausimą nagrinėjant, išryškėja centrinio valstybės aparato ryšys su krašto gyventojais, nes vietos administracija yra tarpinė grandis tarp gyventojų ir centrinės valdžios. Teritorinių vienetų plotų, struktūros bei ribų formavimasis ir pasikeitimai turi didelę reikšmę visos valstybės valdžios centralizacijos ar decentralizacijos raidai. Užnerio žemių administracinio pasiskirstymo raidai nagrinėti autorius panaudojo daug medžiagos iki šiol dar neskelbtos.

Knygos medžiaga bei josios nagrinėjimų kryptį gerai pavaizduoja josios skyrių antraštės. Jos yra tokios: I. Užnerio Lietuva Lietuvos Didžiosios Kunigaistystės administraciniuose teritoriniuose struktūroje-1. Užnerio kraštas kanceliarinėje terminologijoje, 2. Užnerio Lietuva senojoje istoriografijoje; II. Užnerio administracinė struktūra prieš administracinę reformą-1. Teritorinis vienetas šaltinių terminologijoje, 2. „Valsčius“ (apskritis), 3. Pavietas-teritorialinio suskirstymo vietas-4. Karuzija (senosios Lietuvos pareigūnas karužas-veliavininkas) ir pavietas, 5. Valdovo dvaras ir pavietas, 6. Žemesni administracinio suskirstymo vienetai-7. „Pastoviai“ Užneryje, 8. „Laukai“ Užneryje; III. Užnerio Lietuvos administraciniai teritoriniai suskirstymai prieš XVI-jo amžiaus vidurio reformą-1. Administraciniai vienetai senojoje apsigyvenimo žemėse: a. Kernavės ir Maistogalos apskritys, b. Ukmergės apskritis, c. Utenos apskritis; 2. Administraciniai vienetai naujų, kolonizuotų žemių-3. Anykščių apskritis, 6. Penio-

nių ir Užpalių apskritys, c. Brėslaujos apskritis, IV. Vilniaus tūnija; 1. Vilniaus tūnijos pareigūnų hierarchijoje, 2. Vilniaus tūnijos administraciniai teritoriniai vienetai: a. Vilniaus tūnijos administracinė struktūra, b. Vilniaus tūnijos teritorinės ribos; V. 1565-1566 metų apskričių reforma Užneryje.

Pabaigoje pateikta lentelė Valdovo valsčiai Užneryje, o taip pat ir sąrašas Užnerio (valdovo) dvarų „vietininkų“ (1936), 1941), J. Totoraičio „Būdingieji Sūduvos krašto Užnemūnės istorijos bruožai“ (1936), „Kazimiero Tešynas 1468m.“ (Vilnius, 1967) ir kt.

Teritorija vadinama Užneris, Užnerio Lietuva XV-XVI amžiuje nesudarė aiškiai išskirtą teritorinio vieneto. Užneris geografiniai buvo surištas su Aukštaitija, iki šiol glaudžiai susietas su kaimyninėmis žemėmis, o administraciniai buvo Vilniaus vaivadijos dalis. Tuo požiūriu Užnerio kraštas buvo labiau topografinė sąvoka. Ryškių išsiskyrimo žymiu čia nerandama.

Pats terminas, reikšiantis sostinės Vilniaus orientaciją, valdovo kanceliarijoje plačiau buvo pradėtas vartoti XVI a. pradžioje, nors jis jau buvo žinomas ir kryžiuočių dokumentuose. Užnerio teritorijos branduolį sudarė senosios Lietuvos žemės, Deltuvos kaimiškąsytės teritorija. Jos pietų bei vakarų riba buvo prie Vilniaus-Trakų sričių ribos. Iš šiaurės rytų prie jos atrodė, kaip kaimiškąsytės teritorija. Užnerio teritorija tikriausia buvo genčių, sritinių žemių, kunigaistijų gyvavimo laikotarpio reliktas. Tai patį, sako, galime prileisti ir žemesniųjų administracinių vienetų teritorijų susiformavimo požirius. Jei pavadinimai laikui bėgant, keitėsi, tai teritorinių vienetų plotai, ribos, liko seni. Pvz., sakoma, jog „Užnerio“ kraštas vakarų riba, tai senasis Ukmergės — Upytės žemės susilietimas.

Ar reikia drąsos leitmotyvo kūryboje?

(Atkelta iš 1 psl.)

Yra per daug išlaikyti vienodą rimtą romane, išlaikyti keistą paragrafų ritmą, dialogų keistą ritmiškai pasakojimą ar atverti žmogaus pasąmonės paslaptį unikumą originaliai. Tai tik keli pavyzdžiai.

ginti išsipašro iš meno tarybos pinigų, bet dažnai nuostolius turi apmokėti iš už kitus leidinius padaromo pelno. Tegu, sako, meno taryba steigia leidyklą ir pati leidžia.

Žinoma, tai tėra tik sumanymo užuomazga. Jei tokia leidykla ir bus steigiamas, tai pirma dar teks turbūt ilgai svarstyti. Nei Roma, nei Londonas juk nebuvo per metus pastatyti!

B. Kazimieraitis
iš britų Londono

Perfekcija, sakoma, yra klasiškume, bet šiandienai gali būti ir nekūrybinis bruožas, stovintis ant kritikos pelio asmenų. Rachmaninovo kūryba po jo mirties buvo taisyklė. Kokia ji buvo prieš tai? Ažiti dabar aukštos kokybės kūryba po jo mirties buvo taisyklė.

Turime reguliarius kūrybos kūrėjai gali būti ir reguliari, bet reik drąsos būti kiek kitoki. O jei reikiamo klimato kurtais trūksta ir baiminamasi drąsiai išsireikšti, ateina lyg apsnūdymas. Gal svarbių kūrybos įstatymams, kad jie egzistuoti ir veikti ir kaip būtų galima laikytis, reikia kai kurių menų įstatymų neapibūdyti? Ir vien tik dėl to, kad draus kūryboje vėl pasirodytų dar ilgai, kiek įmanoma, išvengti gyvytų.

P. Melnikas

Vyskupas Ignas Masalskis mūsų publicistikoje

Atsakymas Vincui Trumpai

STASYS YLA

Mūdievių su Trumpa pokalbį dėl tautybių sankirčio Vilniaus universitete persisėdė į kitą plotmę. Mano atsakymą Drauge (Kultūrinis priedas 1980, gegužės 10d., Nr. 110-19) jis palydėjo dar trim atsilepiimais Drauge, Akiračiuose ir Metmenyse. Ginčo objektą pakeitė ypač Akiračiuose (1980, Nr. 7). Pakeitė ir stilių (tiksliau toną, neįprastą akademinei praudai), dėl to reagavo trejetas skaitytojų Drauge, Akiračiuose ir Tėviskės Žiburiuose.

Kai vienas „kaista“, sako kitam geriau nebeieškoti teisybės. Bet jos reikalauja V. Trumpa savo ir A. Šapokos dėties. Užot išsklaidęs savo abejones apie mane, jis (Yla) dar apuodė aiškiu ir piktu melu apie Šapoką (...). Kun. Yla tuoj pat vėlioniai A. Šapokai padaryta skriauda „atitaisyti“ (Akiračiai, 1980, Nr. 7, p. 14). Tai vienas motyvų vis dėlto atleipti, kitas svarbus — vysk. Masalskio reikalavimai.

Kieno skriauda ir kam didesnė?

Skriauda Šapokai? Kodėl ne Vilniaus vyskupui Ig. Masalskiui? Juk V. Trumpa rašė (Akiračiai, 1980, Nr. 3, p. 9): „Objektyvus tyrinėtojas vis dėlto greičiau sutiks su prof. Adolfo Šapokos (...) nuomone, kad vysk. Masalskis buvo žinomas žemos moralės žmogus, savanaudis ir gobšas intrigantas, visuomenės turtų plėšikas, rusų patsidavėlis (m.p.), kuris už savo tuos darbus Kosciuškos sukilimo metu susilaukė mirties kartuvėse“ (Senovė, II, 1986, p. 135). Prie to dar pridėjo „niekias (Šapokos) neįtaras kokia nors antikatalikiška tendencija“.

Ar nėra kita tendencija — palikti vieną sakinį iš auto-
biografijos, kuris šiam vyskupui sky-
tų 16-ka puslapių, ir galvoti, kad tuo nepažeidžia nei Šapo-
ka, nei vysk. Masalskis? Nel-
telsinasi V. Trumpa: „...Aš
labai tiksliai (jo paties pa-
braukta) pacitavau Šapokos
nuomonę apie vysk. Masalskį“
(Akiračiai, 1980, Nr. 7, p. 14).
Vilniaus, vienas sakiny — vi-
są Šapokos nuomonę. O kur to
sakinio pradžia su Šapokos žo-
džiais „iš antros pusės“, ku-
rūs V. Trumpa praleido?
Taigi yra ir pirmoji tos nuomo-
nės pusė, kuriai Šapoka skiria
ne vieną, o šešeta sakinių. Iš to
matyti, kad V. Trumpos cituo-
tas sakiny yra tik antrinė nuo-
monė, ne pirminė bei pagrindi-
nė.

Iš kur tos dvi „pusės“ pas
Šapoką ir kodėl? Visą tą pas-
traipą, skirtą vysk. Masalskiui
Trumpai apibūdinti, Šapoka
pavertė kaip istorikų verti-
nimą „dviem labai nevienodo
dale matais“. Šapoka tik refe-
ruoja dvilypę istorikų
nuomonę apie šį vyskupą, pra-
džioj sumariškai, paskui deta-
liai, eidamas į gausią autorių
bei šaltinių medžiagą. Ir čia, be
kitko, vyskupo gynybai ski-
dama keletas puslapių (144-
149), kurie gerokai keičia
„antrosios (neigiamos) pusės“
pavadinimą.

Būdinga, kad toji nepilno pu-
slapio bendrinė teigiama ir nei-
štaria charakteristika pas
Šapoką pažymėta išnašine
nuoroda į tris lenkų autorius
(Kuczewski, Przyalgowski ir
Kuczewski), prijungiant ir
tiksčiau „nurodytus auto-
rius“ (Brandenburgą, Stra-
szewskį, Zychlinskį ir Wolffą),
vadinasi, viso 7 autorius.

Ko siekė Šapoka ir ko V. Trumpa?

Iš to pakankamai rodo aiš-
ku, ko Šapoka siekė: pateikti
ano meto liudijimus, balansuo-
jant neigiamąją medžiagą su
teigiamąja, tuo būdu sudarant
pilnesnį vaizdą apie šį hierar-
chą ir politiką lenkų istoriogra-
fijoje. Paties laikmečio ir jo dra-
mos — valstybės trimo ir
grėsmės Lietuvai, atsidūrusiai
tarp dviejų jėgų, siekiančių su-
naikinti Lietuvos savitumą —
jis plačiau neličia. Rašė gi isto-
rikams jų žurnale, prileis-
damas, kad visa tai jiems žino-
ma. Toj padėty mūsų politikai
blaskėsi lyg tarp dviejų ugnių,
nežinodami, kuri pozicija Lie-
tuvai būtų naudingesnė, arba
iš dviejų blogybių, kuri mažes-
nė. (Ar nepanaši padėtis buvo
ir nepriklausomos Lietuvos,
kai svarstyta, laukiant karo,
kas Lietuvai būtų mažiau grės-
minga: vokiečių ar sovietų oku-
pacija?). Vysk. Masalskis bu-
vo vienas iš tų, kurie nusigręžė
nuo reformų seimo, priėmusio
Gegužės 3 d. konstituciją, atsi-
sakant nuo buvusio unitinio
principo „lygus su lygiu“ ir Lie-
tuvai padarant „vienlytiškos
Lenkijos“ provinciją. Dėl to
lenkams jis pasidarė „vals-
tybės išdaviku“ ir atsidūrė jų
kartuvėse.

Minėtoji studijoj Šapoka ga-
na atsargus daryti galutines iš-
vadas, nors kai kur bando įter-
pti savų pastabų. Tai ne
referencinės studijos uždavi-
nys, greičiau būtų monogra-
fijos — gilesnio tyrinėjimo, svei-
rančio visą medžiagą kritiškai
ir vertinančio savitai.

Turėdamas tai galvoj, čia
rašantysis bandė atkreipti V.
Trumpos dėmesį labai atsar-
giai (abejonės forma), ar jis
tiksliai perdavė (aruo, vienu
sakiniu) Šapokos nuomonę. Bu-
vo pateikta ir pluoštas motyvų,
kodėl ši abejonė keliamą. Mano
oponentas nebuvo įtikintas,
priešingai įsiskaudo. Labai
nesąžininga iš kun. Ylos pusės
apkaltinti Šapoką lenkų nuo-
monės pasisavinimu. Tai yra
šio garbingo istoriko „žei-
dimas“. Toliau jis vadina jau
„skriauda“ Šapoką ir reik-
kalauja, viešai ją atitaisyti
(Akiračiai, 1980, Nr. 7). Tokio
kaltinimo (nė tokio žodžio)
pasisavinęs pas mane, nėra,
tai paties V. Trumpos prielai-
da ar komentaras. Istoriniame
darbe visi naudoja svetimą me-
džiagą, bet tai nereikia, kad
pasisavina svetimą nuomonę.
Skirtumas tarp referuoti ir
pasisavinti, manau, pakan-
kamai akivaizdus.

Koks gi buvo V. Trumpos pa-
grindas įsiskaudinti ir ginti
Šapoką nuo Ylos „aiškas ir
pikto melo“? Kur gi tas „me-
las“? V. Trumpa pateikia du
motyvus. Viena, kad Šapoka
naudojęs ne vien lenkus au-
torius. Jis rašo: „Jeigu Yla bū-
tų paskaitęs tą puikią Šapokos
studiją, jis būtų pamatęs, jog
Šapoka joje remiasi ir lietuvių,
ir lenkų, ir rusų, ir vokiečių, ir
kt. autoriais“ (tp, 14 p.). Deja,
ir skaites, ir pasitikrins per tuos
visus 16-ka puslapių neradau
pas Šapoką nei vieno lietuvių,
nei vieno vokiečio (išskyrus vo-
kiškomo pavardė žinomas len-
kų istorikus — Brandenburgą
ir Wolffą, ir vieną vokišką pa-
vadintą beautorinį šaltinį
„Neunte Beylage“), nei vieno iš
„kt. autorių“, tik vieną rusą
(Solovjov). Visi kiti (keliolika)
lenkai. Šis motyvas atsirado V.
Trumpai turbūt per kažkokį
nesusipratimą.

Antras jo motyvas dėl anos
citatos, kuri, kaip minėjau, turi
išnašinę nuorodą į septynetą
lenkų autorių. V. Trumpa taip

Vilniaus katedra. Architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius (1753-1798).

Nuotrauka V. Augustino

aiškinasi: „Kiekvienam, kas
moka skaityti, bus aišku, kad,
pareikšdamas savo nuomonę
apie Masalskį, Šapoka nei vie-
no tų autorių necituoja“ (tp).
Čia jau mokslinio darbo meto-
dikos klausimas. Išėitų, kad V.
Trumpai tėra žinomas vienas
būdas perteikti kitų nuomonę
— tik cituojant pažodžiui, kabu-
tėse. Betgi yra ir kitas būdas —
atpasakoti savais žodžiais.
Abiem atvejais privalu pateik-
ti nuorodą (tekste ar išnašoje),
iš kur tai paimta. Šapoka
antrąjį būdą šioj studijoj var-
toja daugely vietų.

Kam gi tas ginčas?

Ieškant istorinės tiesos, kaip
matom, nuomonės gali išsis-
kirti ne tik dėl nevienodų įžval-
gų, bet ir dėl metodikos. Dėl
įžvalgų, ar greit mes supratom
vysk. Valančių? Įtarinėjom
arba plakam kaip pataikautoją
rusams, netgi „lietuviybės vy-
liūgą“. Plakėm ir vysk. Bara-
nauską kaip lenkomaną. Tebe-
plakam ir vysk. Masalskį kaip
„patsidavėlį Maskvai“ ir „vals-
tybės išdaviką“, dargi bandom
prilenkti šiam reikalui Šapo-
ka. O šis toj patioj studijoj ra-
šo:

„Tai vienas šviesiausių
XVIII amž. pabaigos Lietuvos
magnatų, tikrai nepaprastų ga-
bumų ir aukštos erudicijos vy-
ras. Kultūriniam Lietuvos
gyvenimui jo reikšmė neabejo-
tinai labai didelė. Jis pirmasis
Edukacinės komisijos pir-
mininkas ir vienas daugia-
siai nusipelnusių jos įvestos
mokyklos sistemos kūrėjų. (...)
Žinomas kaip mokslo žmonių
bei menininkų globėjas ir mece-
natas. Klasikinio Vilniaus
miesto perlai yra jo globotinio
Gucevičiaus kūriniai. Jis pats,
iš dalies net savo lėšomis, pa-
statė (tiksliau perstatė) puik-
ią dabartinę Vilniaus kated-
rą, pastatė (...) Verkių rūmus“
(Senovė II, 135).

Tarp jo globotinių, šalia
Stuokos — Gucevičiaus, ran-
dame ir tokių reikšmingų asme-
nybių Lietuvos gyvenime, kaip
Ks. Bogušas, J. Stroinovskis —
Vilniaus univ. rektorius, vė-
liau Vilniaus vyskupas, M.
Počobutis — Vilniaus Aukš-
tosios mokyklos rektorius, M.
Karpavičius — kovotojas už
liaudies švietimą, vėliau pir-
masis Vygrių vyskupas. Kur
kiti nuopelnai? Viešas pasi-
sakymas prieš baudžiavą,
panaikinimas baudžiavos sa-
vo dvaruose Mogiliaus srityje,
kelimas liaudies švietimo, stei-
ginat parapijose ir net kaimuo-

se pradinės mokyklos, pirmo-
sis mokytojų seminarijos
įsteigimas, įvedimas Lietuvos
istorijos kursų Vilniaus ku-
nigų seminarijoje.

Turėjo jis kaip magnatas sa-
vų — giminių dvarų, valdė
vyskupijos dvarus, galėjo nau-
doti ir kapitulos turtą, be to, vie-
ną dvarą buvo iškeičęs į keletą
Lietuvos vardinųjų seniūnijų
(tas mainas patvirtintas vals-
tybės seime 1775), dėl to galėjo
tik daug skirti katedros ir kitų
Vilniaus pastatų statybai,
moksliui, menui ir įvairiopa-
labdarai. J. Kuczewskis savo
veikale „Biskupstwo Wilenskie“
(Wilno 1912) rašo, kad jo
labdaringumas ir paslau-
gumas kiekvienam, net „uba-
gams ir chlopams“, buvo taip
žinomas, kad Vilnius, kartais
pamurmėdamas dėl ganytojo
trūkumų, vis dėlto pamilo jį
kaip tėvą (p. 57). Per geras jis
buvęs, kaip Edukacinės komi-
sijos pirmininkas, patikėjęs
jėzuitų paliktus turtus, skirtus
švietimui, kičiams asmenims,
kurie tuos turtus grobė, pri-
dardę nuostolių, o kaltė kritusi
jam (p. 58-59). Kad jis nebuvo
gobšas, Kuczewskis mini: kiti
magnatai ėmė kyšį (žodf) iš kai-
mytinių valstybių, bet ne
Masalskis (nuoroda: Kalinka,
Sejm Czterolėtni, I, c., str. 324).
Tas pats autorius dar pastebi:
niekas nepaneigs Masalskiui
ganytojo uolumo ir meilės savo
gimtajam kraštui; jo ganytoji-
niai laisškai galį tikinti ir di-
džiausius skeptikus (p. 59).

F.M. Sobieszczanskis (En-
cykl. Powsz. Olgerbrandta, t.
XVIII, p. 155-156), išvardija
apsčiai vyskupų nuopelnų ir, be
kitko, pastebi, kad buvęs mė-
giamas visų Lietuvos gyvento-
jų, vertinamas kapitulios ir
dvasininkijos. Visi veržėsi prie
jo, vieni malonės kiti protekci-
jos, ir jis kiekvienam padėjo.
„Šiuo atžvilgiu jis buvo ži-
nomas Lietuvoj, ir dėl to liki-
mas, kuris jį ištikio (mirtis kar-
tuvėse), buvo laikomas
neteisingu“.

„Antroji pusė“
tada ir dabar

Nežiūrint viso to, pastebi
Kuczewskis, „mūsų rašytojai
prikia jam (...) viešojo turto
savinimąsi“ (o.c. 59). O Teo-
doras Zychlinskis primena,
kad vyskupą beatodairiškai
smerkė Niemcewiczius,
Morawskis, Kraszewskis,
Schmittas ir kiti; trys pastarie-
ji pagrindiniai rėmėjai užsienio
pasivertinimais Varšuvoje, kaip
Saldernu ir Essenu (Złota

Księga..., IV t., 1882, p. 179).

Tai ta „antroji pusė“, kurios
neaplenkė Šapoka, apibūdin-
damas vyskupą lenkų raš-
tijoje. Tai kontroversinės ug-
nies ir politinių aistrų
neišvengiamybė, kurią turėjo
pakelti ryškesni to meto
kovotojai, ypač tokio veržlumo
ir mosto asmenybė, kaip vysk.
Masalskis.

Kurioj gi „pusėj“ stovi V.
Trumpa? Vysk. Masalskio at-
veju jau matėm — neigiamoje,
ne teigiamoje. Kodėl ir kokių
pagrindų? Jam gi, kaip ir ki-
tiesiems, rūpi istorinė teisybė, bet
kartais jis reaguoja lyg įtar-
damas, kad kiti tą teisybę iš-
kreipia, arba, jo žodžiais, „mas-
kuoja“ bei „lakuoja“. Tokiu
įtarimu jis sutiko mano knygą
„Vardai ir veidai mūsų kul-
tūros istorijoje“. Ją recenzuo-
damas, bandė įrodyti, kad Yla
savybių lakuoja, o svetimu-
sius muša (plg. Metmenys,
1974, Nr. 27, p. 185). Kodėl ne-
įžvelgė kito masto: priplaktu-
sius iškelti, o pernelyg kelia-
mus pastatyti į jų realią vietą,
vadinas, moderuoti. Minėtoji
knygoj jis rado užuominą apie
vyskupus Masalskį ir Kasa-
kauskį, kurie buvo nuplakti (nu-
žudyti) kaip kovotojai už savo
kraštą bei jo savitumą ir lyg
šiol tebėra nesuprasti. Jo reak-
cija buvo ši: „Padaryti šiuos du
vyskopus lietuvių patriotais ar-
ba lenkų klastos prieš Lietuvą
aukomis tikrai jau per daug“. Ir
čia jis pridėda: „Keista. Šian-
dien reikia 'savuosius' lakuoti,
o 'svetimuosius' mušti“. Po
šešerių metų, paskaitęs mano
paskaitą — straipsnį Aiduose
(1979, Nr. 9-10), jis vėl kartoja,
dargi pasijuokdamas. „Tiesiog
juokingai atrodo, kai Yla ban-
do nukelti tariamus lietuvių -
lenkų tautinius skirtumus į Vil-
niaus vyskupo Ignato Masals-
kio ir Livonijos vyskupo Juo-
zapo Kosakauskio laikus,
laikydamas juos 'lietuviškos
opozicijos' vadais ir lenkiškojo
nacionalizmo aukomis ar net
kankiniais“ (Akiračiai, 1980,
Nr. 3, p. 9).

Kieno gi auka tapo vysk. Masalskis?

Štai ką rašo Šapoka minėtoji
savo studijoj: „1791 m. gegužės
3 d. priimant naują santvarkos
konstituciją vysk. Masalskis
(...) buvo laikomas aiškiu refor-
mų priešu“ (tp 148). Toliau jis
rašo: „Konstitucijos šalininkai
nuolat pranešinėjo karaliui
(Poniatovskiui), kad jis (vysk.
Masalskis) esąs didžiausias
agitatorius prieš konstituciją ir

Rabindranath Tagore

Fragmentai iš „Paklydusių paukščių“

Kada mes sapnavom, kad esam svetimi.
Mes pabudom ir radom, jog esam brangūs vienas kitam.

Kaip žuvėdros ir bangos susitinka, taip mes susitinkam ir suartėjam.
Žuvėdros nulekia, bangos nurieda ir mes išsiskiriam.

Vienas liūdnas balsas apsigyveno metų griuvėsiuose.
Jis man gieda naktį: Aš mylėjau tave.

Leisk man galvoti, kad tarp žvaigždžių yra viena, kuri veda
mano gyvenimą per nežinomą tamsą.

Mūsų veidai tai šviesa, kuri žėri ant jūros vilnių naktį ir pas-
kui miršta nepalikdama ženklų.

Jie nekontė ir žudė ir žmonės garbino juos.
Bet Dievas sugėdintas skuba paslėpti tą atminimą po žalia žole.

Laimingi, kurių garbė ne šviesesnė už jų tiesą.

Kas nori gera daryti, beldžias į vartus.
Kas myli, randa vartus atdarus.

Moterie, savo pirštų malone tu palietei mano daiktus, ir tvar-
ka pasigirdo kaip muzika.

Mergaitė, tavo paprastumas kaip ežero mėlynė:
Ji atveria tavo sielos gelmes.

Saulės šviesa sveikina mane savo šypseniu.
Lietus, jos liūdnoji sesuo, kalba mano širdžiai.

Aš išlaistau vandenį iš savo qsočio eidamas keliu.
Nedaug bepalieka mano namams.

Tie, kurie turi viską, išskyrus tave, mano Dieve, juokiasi iš tų,
kurie neturi nieko, išskyrus tave.

Nemaloni diena, šviesa po rūšiais debesim lyg nubautas
vaikas su ašarom išbalusiam veide, ir vėjo riksmas lyg sužeis-
to pasaulio šauksmas. Bet aš žinau, kad keliauju pasitikt savo
draugo.

Dienos darbas baigtas. Paslėpk mano veidą savo rankose,
Motin. Leisk man sapnuoti.

Atėjau į tavo krantus kaip nepažįstamas, gyvenu tavo namuo-
se kaip svečias, palieku tavo duris kaip draugas, mano žeme.

Kai stovėsiu prieš tave dienos pabaigoj ir tu matysi mano
randus, žinosi, kad turėjau savo žaidimą ir savo pagydomą.

Kuria dieną aš giedosiu tau kito pasaulio saulėtekį: Aš
mačiau tave prieš tai žemės šviesoj, žmogaus meilėj.

Kurią dieną patirsim, kad mirtis negali išplėsti iš sielos, ką ji
laimėjo, nes jos laimėjimas eina su ja.

Vieną žodį išlaikyk man savo tyloj, o Pasauli, kai aš būsiu
mirus: Aš mylėjau.

Parinko ir vertė A. TYRUOLIS

RABINDRANATH TAGORE (iš tikrųjų Ravindranatha Thakura), švie-
sis indų poetas, filosofas ir pedagogas, gimė prieš 120 metų ir mirė prieš 40 metų
(1861-1941). Kilęs iš kilmingos ir turtingos šeimos Kalkutoje. Anglijoj vietoj tei-
sės studijavo literatūrą. Daug keliavo, aplankydamas įvairius Europos ir Azi-
jos kraštus, Ameriką. Uoliai dalyvavo Indijos laisvės kovose, žadino tėvynės
meilę, kaip ir mūsų Maironis (bendramižiai, o Maironis taipgi vertė ir indų poe-
ziją į lietuvių k.). Rašė lyriką, lyriškai romantines bei simbolines dramas, roman-
us. 1913 m. laimėjo Nobelio premiją. Į lietuvių k. išversta: Auka ir paštas (J.
Pronskus), Gitanžali (K. Vairas), Namai ir pasaulis (J. Jablonskis, jr.), Laivo
sudužimas, Alkani akmenys (J. Kazėnas) ir kt.

A.T.

kartu su kitais skleidžias bau-
ginančius gaudus“ (nuoroda:
Smolenski, Ostatni rok, 368-9).
Tai buvo viena priežastis len-
kų „patriotams“ bei jako-
binams jį apšaukti išdaviku tos
„vienalytiškos Lenkijos“, kuri,
priėmus šią konstituciją, su-
naikino Lietuvos savitumą.
Antroji priežastis siejama su
Gardino seimu 1793, kur, kaip
rašo Šapoka, „jis (vysk.
Masalskis buvo) vienas di-
džiausių veikėjų ir vadovauja
delegacijai, skirtai dėtis su
Rusija ir Prūsija dėl atplėšia-
mų žemių. Čia jam tenka an-
tra išdaviko dėmė. Dėl to nenuo-
stabu, kad 1794 m. sukilimo
užkultas Varšuvoj buvo areš-
tuotas, o minia pati pasirūpino

pakarti ir jį kartu su keletu ki-
tų, taip pat laikomų krašto ne-
laimių kaltininkais (nuoroda
Przalgowski, Żywoty bis-
kupów Wilenskich, II, p. 199).
„Išdaviko“ arba „parsi-
davėlio Maskvai“ kaltinimas
buvo tik akcijos produktas, o
ne teisminės ar seiminės pro-
cedūros sprendimas. O jako-
binų akcija buvo beatodai-
riška, einanti ligi priešų
sunaikinimo — panašiai kaip ir
prancūzų jakobinų, kurių kopi-
ja ir buvo lenkiškioji „patrio-
tai“.
Toji jakobinų akcija prieš
vysk. Masalskį buvo pradėta
žymiai anksčiau ir būtent —
dėl vadinamo viešųjų turtų eik-
(Nukelta į 4 psl.)

Vysk. Masalskis mūsų publicistikoje

(Atkelta iš 3 psl.)
vojimo arba skriaudos valstybės išdui, konkrečiai dėl keturių Lietuvos seniūnijų, kurias vyskupas iškeitė į vyskupišką Lachovičių dvarą. Tai buvo, kaip minėjom, padaryta legaliai, patvirtinus šiuos mainus 1775 metais seime.

Sapoka rašo minėtoji studija: „Patriotai jau buvo viešai pradėję akciją ir prieš jį. Varšuvoje jau buvo kalbama, kad (...) būsianti iškelta byla ir jam“ (nuoroda „Neunte Beylage, ... p.33). Iš tikro ši akcija pradėta Varšuvos seime 1789 liepos 20, vyskupui tebesant Vilniuje. Vieni jį puolė dėl tų seniūnijų ir jų turto, kiti gynė. Gynė Ukmergės atstovus Koscialkovskis, Smolensko — Suchodolskis, Oršos Juozapavičius. Pastarasis pastebi, kad „mainas (dvaro su seniūnijomis) padarytas prieš 14 metų ir nė viename iš šešių buvusių seimų nebuvo liestas“. Vadinas, akcija pradėta samoningai „atitinkamu laiku“. Gynėjai kalbėjo po keletą kartų. Koscialkovskis, gavęs balsą antrą sykį, kreipėsi į vyskupą kaltintojus: ar gražu žmogų vien pulti ir pamiršti jo gerąsias puses, jo nuopelnus ir dėl tautos pakeltus vargus (iš Sapokos, Senovė II, 147). Pagaliau po ilgų diskusijų „Ad. Čartoriskis ir karaliai (Poniatovskis) reikalauja, neištyrus ir be vyskupo, bylos nespresti“. Visą tą gynybos medžiagą Sapoka pristato per keletą studijos puslapių ir pateikia nuorodas iš seimo dienoraščių, seimo kalbų ir kitų šaltinių.

Kas dar klišė V. Trumpai?

Liesdamas vysk. Masalskį, jis užtiko vieną tokią neigiamybę pas kan. K. Prapuolienį jo knygoje „Lenkų apaštališkas Lietuvoje“ (iš lenkiškos kalbos versta Patrioto, New York 1918), būtent — šis vyskupas „aplenkė net fikčiusius lenkus ir be ceremonijų įsakė, kad visose Vilniaus vyskupijoje viešai visose bažnyčiose giesmės būtų giedamos lenkiškai“ (iš p. 144). Nors jis pats pripažįsta, kad šis Prapuolienio veiklas neišvengs „kartais per greitai ir per griežtą išvadą“ (Metmenys, 1974, Nr. 27, p. 177), vis dėlto po šešerių metų vėl tai patį pakartoja Akiračiuose (1980, Nr. 3) kritikuodamas mano paskaitą — straipsnį Aiduose (1979, Nr. 9-10). Čia praver tu atkreipti dėmesį, ką rašo vėliausias lenkų leidinys „Polski Słownik Biograficzny“ (XX t. 1975, p. 138) vysk. Masalskiui skirtoje apybraižoje, paruštoje (su gausia bibliografija) istorikės Irenos Szybek. Ji rašo: vyskupas „rūpinosi, kad žemesnės dvasiškių dalis partarnautų žmonėms lietuvių kalba (Staraf sie, aby część niższego duchowństwa posługiwala się językiem litewskim). Jeigu vyskupas rūpinosi liaudies švietimu ir jos išlaisvinimu iš baudžiavos, argi jam būtų nerūpėję jos aptarnavimas savo kalba bažnyčiose?“

Grįžtant prie K. Prapuolienio, V. Trumpa galėjo susedomėti ir teigiamais jo pasisakymais minėtoje knygoje. „Taigi negalima prileisti, rašo jis, kad Lietuvos senatoriai, su jais ir kunigaikštis vyskupas Masalskis, būtų galėję žiūrėti į tokią (lenkų) sauvale“, būtent — sunaikinti Lietuvos savi-tumą. „Jungiantis tatau su Targovica (25 d. birželio 1772) lietuviai atsėmė atgal politinį savo tėvynės atskirumą“ (p. 145). K. Prapuolienis teigiamai žiūri ir į vysk. Masalskio pastangas iškovoti Lietuvos Bažnyčiai nepriklausomybę nuo lenkų Gniezno ir jų pirmo jurisdikcijos. Tai pirmas toks

bandymas mūsų istorijoje, gerai organizuotas (parengiant visus Lietuvos atstovus praveisti nutarimą bendrame valstybės seime). Kova buvo sunki, nes lenkai atkakliai priešinosi. (Apie tai plačiau rašo Sapoka minėtoji studijoje, p. 149-150).

Vysk. Masalskio pakorimas buvo vis dėlto šiurpus teroro aktas. Tai padaryta be jokio tardymo, be teismo, be jokių kaltės įrodymų, tik sukurtos minios sauvale. Kai taip sunaikinamas žmogus, iškilus Lietuvos magnatas — kunigaikštis, pirmasis Lietuvos senatorius ir vyskupas, vis dėlto, ieškant istorinės teisybės, negalima taip lengvai žiūrėti pro pirštus, juoba tai pateisinti.

Užsklandos vietoj

Rašydamas apie „Vilniaus universiteto jubiliejaus derlių“ Metmenyse (1980, Nr. 40) V. Trumpa vėl stabteli ties „Stasio Ylos paskaita Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavime, kuri dabar atspausda Aiduose (1979, Nr. 9-10)“. Tai trečias jo atolepis į mano atsakymą jam Drauge (Kultūrinis priedas, 1980, gegužės 10 d. Nr. 110-19). Jis kartą vėl: „Ką S. Yla rašo apie gegužės 3 d. konstituciją ir apie „lietuvių opoziciją, kuriai vadovavo du vyskupai — vilniškis Ignas Masalskis ir livoniškis Juozas Kasakauskis“ jau reikia laikyti ne klaida, bet tiesiog prasimanymu. Aplaui visi ta paskaita — straipsnis yra kažkoks nesusipratimas, pridengtas patriotizmo šydu. Labai jau pigi atlenkiška, anti-tydiška (prof. Vaclovo Pelikano veikia kritikuojant) ir anti-rusiška propaganda kvepia neskaniai. Ji visiškai nereikalinga Vilniaus universitetui, ji nedaro garbės nei mūsų mokslinėms institucijoms, nei žurnalams“ (p. 189).

Šiuose žodžiuose, be žurnalistinių frazių, nieko nėra įrodančio ar pagrįdžiančio. Kad ir tas trigubas „anti“. Kiek jų V. Trumpa rastų mūsų istorikų studijose, kur liečiami skirtingi mūsų ir kaimynų interesai bei santykiai. Negi jis vienas atstovautų principui: svetimo neliesk, savą negink! Nuostabus sugebėjimas rasti anti-tydiškumą šiuose mano žodžiuose: „Naujo rektoriumi 1826 m. paskyrė (nebeleido rinkti) Čekijos žydų kilmės prof. Vaclovą Pelikaną, dalyvavusį moksleivių tardyme“ (Aidai, 1979, Nr. 10, p. 435). Iš kur V. Trumpa rado, kad ašai kritikavęs jo veikalą? Gal sumaišė vaizduotę su prof. Mykolo Biržiškos labai stipriu pasisakymu prieš Pelikaną kaip naują Vilniaus universiteto rektorių (plg. Senasis Vilniaus universitetas, II leidimas, London 1955, p. 49)?

Žurnalistinės frazeologijos paradoksas yra šie išvardiniai V. Trumpos žodžiai: „Klaidingą tezę galima įrodyti melagingais argumentais. Tuo keliu jis (Yla) ir nueina...“ (Ši frazė panaudota kaip antraštė ir visam skyreliui, skirtam Ylai). Minėtoji mano paskaitoje — straips-

Lietuvių fondo suvažiavimo proga gegužės 2 d. apžiūrima Prano Domšajčio dailės kolekcija Chicagoje. Nuotr. P. Maletos

Birutė Pūkelevičiūtė pas latvius

Latvių studentų korporacijų sambūris Chicagoje balandžio 25 d. surengė rašytojos Birutės Pūkelevičiūtės literatūros vakarą Latvių Bendruomenės centre 4146 N. Elston Ave., Chicagoje. Vakare taipgi dalyvavo pati rašytoja Birutė Pūkelevičiūtė. Paskaitą apie jos kūrybą skaitė Irma Čepere. Taipgi visiems buvo malonu išgirsti, kad latvių leidykla „Gramatu Draugs“ greit išleis Birutės Pūkelevičiūtės „Draugo“ konkursą laimėjusį romaną „Aštuoni lapai“. Latviškam vertime romanas bus pavadintas „Dancigas Krišana“. Knygos vertėjas latvių kalbon yra Janis Zarins. Po paskaitos šiame autorei surengtame pagerbime Birutė dar paskaitė latviškai savo eilėraščių latvių ir lietuvių tautų artimų ryšių tema.

Girdėsime solistę Lilią Šukytę

Šių metų gegužės 24 d. šeštą valandą vakaro Chicagoje radijo stotis WNIB-FM, banga 97.1 (Margarito stotis) perduos mūsų pagarrėjusios Europoje solistės Lilijos Šukytės įdai nuotą Mozarto operą „La Finta Giardiniera“.

nyje argumentai buvo pateikti iš dvidešimties autorių bei šaltinių (su 33 išnašom). Artai mažas melagių telkinys įrodyti klaidingai patriotiškai tezei dargi su trigubu anti-lenkiškumu — žydiškumu — rusiškumu! Tokį išradimą reikėtų patentuoti arba nurašyti į žurnalistinį humora.

Dailininko Romo Viesulo nutrauka, paimta iš amerikiečių didžiosios sąpu-dos, kur jis stovį šalia savo parodos plakatų.

Operos solistai: Lilian Šukis (Arminda); Julia Convell (Sandra); Brigitte Fassbaender (Don Ramiro); Jutta-Renate Ihloff (Serpetta); Ezio di Cesare (Podesta); Thomas Moser (Belfiore); Barry McDaniell (Nardo). Gros Mozartu orkestras, diriguojamas Leopoldo Hagerio. Opera tęsis 3 valandas ir 25 minutes.

Dailės parodos

„Galerija“, 744 North Wells St., Chicagoje, metų laikotarpį surengė nemažai mūsų dailininkų parodų. Ten rodytų rinkinių darbų sutelktinė paroda šiuo metu vyksta M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Čikagiečiams dabar yra puiki proga pamatyti visus išskirtinius dailininkus kartu. Jie yra: Žibuntas Mikšys, Donacelė Tarabildienė, Algimantas Kezys (fotografija), G. Didelytė, J. Plikionytė-Bružienė, Budrys, Nijolė Valadkevičiūtė, Petras Repšys, Birutė Matijosaitytė, Pranas Gailius, Aleksandra Vilija Eivaitė ir Vytautas Virkau. Akį ypač patraukia Ž. Mikšio grafika, A. V. Eivaitės didesnės apimties tapybos ir apšiai puikiai Prano Gailiaus ir Vytauto Virkau darbų. Pastarojo tapybos paskirtas visas vienas galerijos kambarys. Kaip žinome, Vytauto Virkau paroda vidurmiestyje susilaukė amerikiečių spaudos išskirtinio dėmesio. M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre jų visų vykstanti paroda tęsis iki gegužės 17 d.

Tapytojo ir grafiko Alberto Vesčiūno pomirtinė darbų paroda nuo kovo mėn. 23 d. iki gegužės 2 d. jo sesers Aldonos Janavičienės buvo surengta Seymour Theatre Center patalpose, Sydnejaus mieste, Tarptautinė mokslinei pasiekimų įstaiga, Council for International Exchange of Scholars, atsiuntė pranešimą, jog ieškoma mokslininkų, kurie galėtų dėstyti Sovietų Sąjungos universitetuose 1982-83 mokslo metais. Ypač ieškoma tų, kurie galėtų dėstyti sovietinėse respublikose ir paskaitas galėtų skaityti vietinių gyventojų kalba. Specifiniai suminėtos lietuvių, latvių, estų, gruzinų, armėnų, rusų ir azerbeidžanų kalbos. Norintys įteikti savo aplikaciją turi būti Amerikos piliečiai, turėti doktoratą ir turi būti dėstyti savo specialybės kursais bet kurioje Amerikos universitete ar kolegijoje. Aplikacijos turi būti prisiųstos iki 1981 m. liepos mėn. 1 d. Norintys daugiau informacijų kviečiami kontaktuoti Mr. W. A. James, Council for International Exchange of Scholars, 11 Dupont Circle, N.W., Suite 300, Washington D.C. 20036. Telefonas: (202)833-4990.

Australijoje. Dailininkas buvo gimęs 1921 m. Lietuvoje. Vėliau šiame krašte gyveno New Yorke, mirė 1976 m. kovo 15 d.

Rimvydo Cinkos grafikos ir tapybos paroda, vykusi „Galerijoje“, 744 N. Wells St., Chicagoje, nuo balandžio 21 d. iki 10 d. atidengė kone visą ligsiolines dailininko kūrybos skersinį pjūvį. Vis dėlto labiausiai išsiskyrė grafikos darbai, ypač tie yra originalūs, kuriuose pastebimos lietuvių liaudies meno ornamentinės ir struktūrinės užuominos bei detalės.

Toj pačioj „Galerijoje“, 744 N. Wells St., Chicagoje, gegužės 15 d. atidaroma trijų dailininkų paroda. Išstatoma Lino Katino akvarelės, Pauliaus Martick-Martinkaus tapyba ir Rimo Vis Girdos keramika.

Ieškoma mokslininkų profesorių pasikeitimams

Tarptautinė mokslinei pasiekimų įstaiga, Council for International Exchange of Scholars, atsiuntė pranešimą, jog ieškoma mokslininkų, kurie galėtų dėstyti Sovietų Sąjungos universitetuose 1982-83 mokslo metais. Ypač ieškoma tų, kurie galėtų dėstyti sovietinėse respublikose ir paskaitas galėtų skaityti vietinių gyventojų kalba. Specifiniai suminėtos lietuvių, latvių, estų, gruzinų, armėnų, rusų ir azerbeidžanų kalbos. Norintys įteikti savo aplikaciją turi būti Amerikos piliečiai, turėti doktoratą ir turi būti dėstyti savo specialybės kursais bet kurioje Amerikos universitete ar kolegijoje. Aplikacijos turi būti prisiųstos iki 1981 m. liepos mėn. 1 d. Norintys daugiau informacijų kviečiami kontaktuoti Mr. W. A. James, Council for International Exchange of Scholars, 11 Dupont Circle, N.W., Suite 300, Washington D.C. 20036. Telefonas: (202)833-4990.

Universitetas atrinko Romą Viesulą

Temple universitetas savo skelbimuose nutarė pristatyti Amerikos visuomenei iškilus dėstytojus, iš kiekvienos mokyklos — fakulteto parenkant po vieną žymų tos srities profesorių. Tyler School of Art reprezentuoti buvo parinktas prof. Romas Viesulas, kurio viso puslapių spalvotos nuotraukos buvo įdėtos savaitiniuose žurnaluose „Newsweek“ (kovo 30 d.) ir „Today“ (Philadelphia Inquirer, kovo 22 d.).

NAUJI LEIDINIAI

• AIDAI, 1981 m. kovo - balandžio mėn., Nr. 2. Kultūros žurnalas. Leidžia lietuviai pranciškonai. Vyr. Redaktorius — dr. Leonardas Andriekus, O.F.M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Redaktoriai: kun. dr. Kestutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba dailei — Viktoras Vizgirda. Administruoja Benvenutas Ramnauškas. Žurnalo metinė prenumerata — 15 dol.

Naujas žurnalo numeris pradedamas Vytauto Vardžio straipsniu „Rezistencija Lietuvoje po Antro pasaulinio karo“. Poezijai šį kartą atstovauja Danguolė Sadūnaitė su dviejų puslapių eilėraščių pluoštu. Ypač spalvingas ir įdomus pasikalbėjimas su dail. Antanu Tamošaičiu apie jo paties kūrybinį kelią ir nepriklausomos Lietuvos metų dailės gyvenimą. Beletristikos puslapiai skiriami Liudo Dovydono noveli „Vaidrodelis“. Dr. Juozas Meškauskas pradeda, matyt, ilgesnės apimties raštą „Medicina senovės Lietuvoje ir vėlesniais laikais“. Vytautas Vaitiekūnas baigia viso dešimtmečio politinės raidos apžvalgą „Politika dešimtmečių sąvartoje“. Pateikiami taipgi Andriejaus Sacharovo svarstymai apie liberaliąją Vakarų inteligentiją, jos iluzijas ir atsakomybę.

Apžvalginėje žurnalo dalyje liečiamos šios temos: Mokslininko dilema išlikti objek-

tyviam totalitarinės valdžios susiaurintam akiraty (Rimvydas Gilvainis ir Vytautas Biečiauskas); Lietuvos valdininkas tėvynėje (Tomo Venclovas paskaitos santrauka); Šių metų vasario 16-toji (L. Andriekus); Jurašas Brodvejuje: postscriptas (al); Australijos dailininkų pomirtinė menų paroda (Isolda I. Požėlaitė — Davis); Popiežius Jonas Paulius prabilo lietuviškai; Lenkijos jaunimo rūpesčiai (J.V.); Joseph Cornell apžvalginė paroda (Meila Kairiūkštė — Bėlvesnais laikais). Vytas Vaitiekūnas baigia viso dešimtmečio politinės raidos apžvalgą „Politika dešimtmečių sąvartoje“. Pateikiami taipgi Andriejaus Sacharovo svarstymai apie liberaliąją Vakarų inteligentiją, jos iluzijas ir atsakomybę.

Apžvalginėje žurnalo dalyje liečiamos šios temos: Mokslininko dilema išlikti objek-

Lietuviai civilizacijų tyrimo konferencijoj

Plačiai besireiškiančios Civilizacijų lyginamųjų studijų draugijos — International Society for The Comparative Study of Civilizations (I.S.C.S.C.) dešimtas metinis suvažiavimas šiemet įvyks Indianos universitete, Bloomingtone, Indianoj, gegužės 28-31 d. Įvairių temų sesijose ir jų daugybėje paskaitų kelias dienas bus nagrinėjamos visos pasaulio civilizacijos, jų praeities raida ir šiuolaikinė jų situacija. Mums ypač įdomu tai, kad paskelbtoje programoje randame ir lietuvių pavardes bei jų duoklę suvažiavimui.

Gegužės 28 d. (ketvirtadienį) 8 val. 30 min. vak. Vytautas Kavolis skaitys paskaitą „Histories of Selfhood, Maps or Sociability“. Gegužės 30 d. (šeštadienį) nuo 10 val. 30 min. iki 12 val. 30 min. popiet Algis Mickūnas vadovauja sesijai, pavadintai The Dark Elements of Culture“. Šioje sesijoje jis ir pats skaitys paskaitą tema „The Form of the Demon in 20th Century Poetry“. Čia minima ir Alfonso Lingio pavardė, tik dar nepaskelbta jo paskaitos tema.

Vytautą Kavolį randame dar trijose programos vietose: gegužės 30 d. (šeštadienį) 4 val.

15 min. Jis vadovauja sesijai, pavadintai „General Theory of Civilization“, o gegužės 31 d. (sekmadienį) 9 val. ryte jis taipgi vadovauja sesijai „Pressing Issues and Fruitful Directions in Comparative Civilization Research“. Vytauto Kavolio pavardę dar matome ir keturių asmenų suvažiavimo programos komitete. Planuojantieji suvažiavimą vykti ir norintys iš anksto daugiau įvairių informacijų gali skambinti šiais telefonais: (812)337-2536 ir (812)339-1141.

Patikslinimas

Gerb. mano bičiulis Br. Kviklys, kalbėdamas apie spaudai atiduotą Lietuvos bažnyčių „Vilkaviškio vyskupijos“ tomas, priskyrė man daugiau nuopelnų, negu esu užsitarnavęs („Draugo“ kultūriname priede balandžio 25 d.). Tarkime, aš pakoreguoti daugumą, bet ne visus to tomo tekstus. Man neteko matyti iliustracijų ir jų parašų. Negavau paskaityti istorinio įvado. Visas galutines korektūras teks patikrinti kam nors Chicagoje be mano pagalbos. Linkiu autoriui p. Kvikliui ir jo talkininkams sėkmingai užbaigti tą didelį darbą.

Su pagarba,
Jurgis Gimbutas
Arlington, Mass.
1981.V.I.

Komp. Giedros Gudauskienės kūriny „Los Angeles vaizdas“ Los Angeles miesto kūrime 200 metų jubiliejaus proga kovo 1 d. buvo transliuojamas per Los Angeles KPCA klasikinės muzikos radijo stotį, o kovo 8 d. buvo atliktas Brentwood-Westwood simfoninio orkestro. Iš dešinės — orkestro dirigentas Alvin Mill, pianistė Raimonda Apelytė, dalyvavusi radijo programoje, komp. G. Gudauskienė ir P. Jasiukonis, paruošęs magnetofono juostą transliacijai. Nuotrauka V. Fiedziško